

ність, надійність, виразність [1, с. 222]. Вона включає у свою структуру окремі види, у тому числі і правову інформацію, що відображає окрему, специфічну сферу суспільних відносин, а саме тих, які пов'язані з правом, законом, нормою.

До ознак (властивостей) інформації, які мають значення для права, юридична наука відносить: самостійність інформації по відношенню до свого носія; можливість багаторазового використання однієї і тієї ж інформації; невичерпність при споживанні; збереження на певному відрізку часу; здатність до накопичення; кількісна визначеність; системність інформації [16, с. 19].

Отже, інформація може бути соціальною, правовою, науковою, технічною, політичною та іншою. Іншими словами, вона не тільки органічно відповідає тому чи іншому виду людської діяльності, але й виконує стосовно неї активну службову роль: одержати повідомлення із зовнішнього світу, усунути невизначеність, знайти зв'язок між фактами, подіями, а також створити прямий і зворотний зв'язок між керуючими елементами різних систем.

Список літератури: 1. Философский словарь. – М.: Знание, 1991. – 217 с. 2. Вилер Н. Кибернетика и общество. – М.: Мысль, 1988. – 98 с. 3. Суханов А. П. Мир информации (история и перспективы). – М.: Мысль, 1986. – 290 с. 4. Энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1973. – Т. 1. 5. Воробьев Г. Г. Твоя информационная культура. – М.: Знание, 1998. 6. Тарасенко Ф. П. К определению понятия «информация» в кибернетике // Вопросы философии. – 1963. – № 3. 7. Акчурин И. А. Теория элементарных частиц и теория информации // Философские проблемы физики элементарных частиц. – М., 1988. 8. Павлов Т. Д. Информация, отражение, творчество // Теория отражения и современная наука. – М., 1996. 9. Свириденко С. С. Современные информационные технологии. – М.: Мысль, 1989. 10. Афанасьев В. Г., Урсул А. Д. О сущности, видах, свойствах и функциях социальной информации // Научное управление обществом. – М., 1987. 11. Бедняков Д. И. Непроцессуальная информация и расследование преступлений. – М.: Юрид. литература, 1991. 12. Афанасьев В. Г. Социальная информация и управление обществом. – М.: Мысль, 1985. 13. Коршунов А. М., Мантанов В. В. Теория отражения и эвристическая роль знаков. – М., 1984. 14. Осипов Ю. М. Опыт философии хозяйства. – М.: Изд-во МГУ, 1990. 15. Михайловская И. Б., Алиев М. М. Информация в процессе целенаправленного управления // Интенсификация информационного обеспечения управления в ОВД. – М.: Юрид. литература, 1992. 16. Венгеров А. Б. Право и информация в условиях автоматизации управления: теоретические вопросы. – М.: Изд-во МГУ, 1978.

Надійшла до редколегії 23.07.08

Є. А. Гетьман

ПРИНЦИПИ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Перед тим, як перейти до розгляду принципів кодифікаційної діяльності, необхідно звернутися до етимології поняття «принцип». Термін принцип походить від лат. слова *principium*, що в перекладі означає основа, початок. Відповідно до тлумачного словника іншомовних слів принцип – це основне, вихідне положення будь-якої теорії, вчення, науки [1, с. 625]. У тлумачному словнику В. І. Даля принцип означає науковий або моральний початок, правило, основу, від якої не відступають [2, с. 717]. З точки зору філософії, прин-

цип розглядається, як основа деякої сукупності фактів, або знань, вихідний пункт пояснення чи сприяння до дії [3, с. 824].

Юридична думка трактує принцип як основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю й відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього й міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації (гуманізм, законність, справедливість, рівність громадян перед законом тощо) [4, с. 110].

Розглядаючи безпосередньо принципи кодифікації законодавства А. В. Куракін та М. В. Костенніков наголошують на тому, що за своєю суттю вони є прикладними принципами, які узагальнюють ідеї законодавчого вираження норм права. Вони відрізняються від принципів права і за призначенням, і за змістом [5, с. 6].

Кодифікація становить форму систематизації законодавства, що нерозривно пов'язана з законотворчою діяльністю. Її основним завданням внутрішнє опрацювання діючих норм, в результаті чого створюється новий нормативно-правовий акт, предметом регулювання якого стають найважливіші сфери суспільного життя. У зв'язку з усім сказаним, розглядаючи принципи, у відповідності до яких повинна здійснюватися кодифікаційна діяльність, слід виходити з тих засад, на яких здійснюється правотворча діяльність, зокрема законотворчість.

Варто зазначити, що питанню принципів правотворчості традиційно приділялася значна увага. Так, наприклад, до них відносили:

- 1) принцип демократизму, тобто можливість участі громадян в обговоренні проектів нормативних актів;
- 2) принцип демократичного централізму, тобто відповідність республіканського законодавства загальносоюзному;
- 3) принцип плановості (мається на увазі необхідність дотримуватися плану в здійсненні кодифікаційної та будь-якої іншої діяльності);
- 4) принцип єдності прав та обов'язків громадян;
- 5) принцип інтернаціоналізму, тобто наділення громадян незалежно від національності, раси рівними правами;
- 6) принцип гуманізму;
- 7) принцип законності [6, с. 30–36].

Зазначені принципи є віддзеркаленням соціального устрою, що був тоді панівним. Наразі більшість з них знайшли своє відображення на сучасному етапі розвитку України, яка обрала шлях розвитку демократії, становлення правової держави. Тому такі принципи як: гуманізм, єдність прав та обов'язків, протидія дискримінації прав та расовими, національними ознаками, плановість, законність та ін. знайшли своє закріплення в більшості конституцій європейських країн, у тому числі й в Конституції України.

Досліджуючи принципи кодифікації законодавства, І. В. Борщевський відносить до них принципи верховенства права, верховенства закону, демократизму, гуманізму та деякі інші [7, с. 34]. Зазначені принципи є загальними принципами, які широко використовуються у правотворчій діяльності.

Принцип верховенства права закріплений в основному законі України, відповідно до ч. 1 ст. 8 Основного Закону в Україні визнається та діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Таким чином, законодавець, розробляючи кодифікаційний нормативно-правовий акт, повинен спрямувати свої дії на те, щоб останній в повній мірі відповідав Основному Закону держави. Отже, верховенство права є основним і беззаперечним принципом, яким необхідно керуватися у проведенні зазначеної діяльності. У свою чергу, дотримання цього принципу дозволить створити такий нормативно-правовий акт, у який, через певний проміжок часу не доведеться вносити зміни, доповнення, або щось скасовувати.

Принцип верховенства права тісно пов'язаний з принципом законності, адже ч. 2 ст. 19 Конституції України проголошує, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також їх посадові особи зобов'язані діяти на підставі та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

В юридичній літературі, щодо здійснення кодифікації, і наголошується необхідність дотримуватися принципу законності, як категоричної, беззаперечної, універсальної вимоги правомірної поведінки (діяльності) учасників суспільних відносин [8, с. 72].

На думку О. Ф. Черданцева принцип демократизму передбачає можливість прийняття основоположних нормативних актів органами народом представниками або шляхом референдуму, а також винесення законопроектів на всенародне обговорення [9, с. 233]. Автор наголошує на тому, що в нормативно-правовому акті, у тому числі кодифікаційному, повинні відображатися інтереси усього суспільства або її більшої частини. Зазначений принцип відіграє важливу роль у проведенні кодифікаційних робіт. Пояснюється це тим, що результат кодифікації, а саме значний за своїм обсягом нормативно-правовий акт, наприклад кодекс, повинен в повній мірі врегулювати конкретну сферу суспільних відносин. Таке врегулювання необхідно здійснювати не тільки враховуючи інтереси держави, але в першу чергу, – інтереси народу.

Принцип гуманізму, як вважають деякі науковці, передбачає спрямованість правотворчого акту на забезпечення та захист прав і свобод особистості, на максимально повне задоволення її духовних та матеріальних потреб [10, с. 321]. Таким чином, за-

значений принцип передбачає створення такого нормативно-правового акту, який буде відповідати всім міжнародним стандартам прав людини. Принцип гуманізму знайшов своє відбиття в тому, що Україна визнає пріоритет міжнародного права перед національним законодавством в галузі прав людини. Насамперед це пояснюється тим, що неможливо створити й прийняти закон, кодекс, правило, статут та інші нормативно-правові акти, якщо вони не будуть відповідати загально визнаним правам та свободам людини й громадянина.

Серед інших принципів проведення кодифікації необхідно враховувати принцип науковості. Суть зазначеного принципу, на думку В. М. Корельського та В. Д. Перевалова, полягає в тому, що підготовка та прийняття нормативно-правового акту здійснюється за участю представників різних наук [11, с. 296]. Дослідники також зазначають, що основні вимоги до принципу наукової обґрунтованості правотворчості характеризуються тим, що законопроект не готується довільно, а обумовлюється ретельним аналізом соціально-економічної та політичної ситуації в країні, потребами у правовому регулюванні тих чи інших сторін суспільного життя, доцільності подібного регламентування і т. д. [12, с. 414].

Значення участі науковців у проведенні законотворчих робіт, в тому числі у проведенні кодифікації, надзвичайно важливе, оскільки саме вони здійснюють науково-дослідні роботи у відповідних сферах наук, розробляють наукові концепції, теоретичні положення, аналізують сучасний стан суспільних відносин, вірогідність їхнього існування певний час.

Принцип наукової обґрунтованості тісно пов'язаний з принципом планування нормотворчості. У юридичній літературі зазначається, що поняття «планування» необхідно використовувати у таких значеннях:

- 1) у зв'язку з підготовкою конкретного нормативного акта;
- 2) щодо правотворчих заходів, пов'язаних з поточною діяльністю уряду з реалізації планів суспільно-економічного розвитку;
- 3) у розумінні впорядкування певної галузі права;
- 4) щодо підготовки комплексного плану правотворчої діяльності на більш тривалий час [13, с. 93].

В літературі висловлена пропозиція здійснювати кодифікацію законодавства за принципом публічного обговорення та участі в ньому представників громадськості, трудових колективів, окремих громадян [14, с. 10]. Зазначений принцип надасть можливість враховувати інтереси більшої частини населення України і сприятиме створенню нового кодифікаційного акту підвищеної стабільності.

Наголошується також на необхідності дотримуватися принципу гармонізації національного законодавства України з європей-

ськими стандартами у здійсненні правотворчості. Це сприятиме забезпеченню єдиних підходів до правотворчості, врахуванню європейських стандартів у процесі правотворчості, підвищенню якості проєктів нормативно-правових актів [15, с. 23–24].

Окрему систему принципів кодифікації запропонував В. С. Нерсисянц. На його думку, до основних принципів правотворчості необхідно відносити принципи правового прогресу, правової легітимності та загальносоціальної легітимності. Розкриваючи зміст принципу правового прогресу, В. С. Нерсисянц слушно зауважує, що правоустановлювальна діяльність держави має бути максимально направлена на подальший розвиток і вдосконалення позитивного права в руслі загальноцивілізаційних досягнень; принцип правової легітимності – сама правоустановча діяльність повинна відбуватися в належних правових формах і процедурах; принцип загально соціальної легітимності – це опора на широку базу соціального очікування [16, с. 420–421].

Досліджуючи проблему принципів кодифікації адміністративно-деліктного законодавства, І. О. Федоров особливо виділяє принцип відповідності мети та характеру кодифікації законодавства рівню соціально-економічного розвитку суспільства [17, с. 49]. Розкриваючи його зміст, автор зазначає, що після проведення кодифікації адміністративно-деліктне законодавство повинно відповідати сучасним умовам життя, рівню розвитку суспільних відносин. Тобто, мова йде про своєчасність проведення нормооб'єднуючої діяльності, що є цілком слушним, оскільки проведення кодифікації певної галузі законодавства не є доцільним, якщо вона буде регулювати суспільні відносини, які втрачають свою актуальність.

Досліджені принципи отримали в теорії права назву загальних, тобто найважливіших, основні вимоги яких ставляться до будь-якого нормативно-правового акту, в тому числі й кодифікаційного.

Крім загальних принципів, в юридичній літературі виділяють й спеціальні. Зокрема, до спеціальних принципів правотворчості відносяться такі принципи: оперативності, поєднання динамізму й стабільності, спадковості, системної погодженості, професіоналізму, техніко-юридичної досконалості прийнятих нормативно-правових актів [18, с. 435].

Зміст принципу системної погодженості нормативно-правових актів полягає в тому, що створюваний нормативно-правовий акт, в тому числі й кодифікаційний, повинен відповідати прийнятим до цього законодавчим актам, Конституції України, міжнародно-правовим договорам в галузі прав людини [18, с. 435]. У даному випадку вбачається ототожнення з принципом гармонізації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Як результат, на Другій Всеукраїнській конференції з питань кодифікації були запропоновані наступні принципи кодифікаційної діяльності:

- системність законотворчих (і взагалі нормотворчих) робіт;
- соціальна обумовленість й економічна обґрунтованість законодавчих актів;
- повнота нормативно-правового регулювання суспільних відносин;
- подолання внутрішньої неузгодженості й суперечностей у правовій системі;
- стабільність законодавства й пов'язана з цим стабільність у нормативно-правовому регулюванні;
- утвердження верховенства права, підпорядкування Конституції праву, конституційності законів і законність підзаконних нормативно-правових актів;
- забезпечення техніко-юридичної досконалості, уніфікації та мовної (насамперед термінологічної) узгодженості законодавчих актів [19, с. 40].

Таким чином, учасники конференції передбачили необхідність здійснення кодифікації на основі як загальних, так і спеціальних принципів.

Отже, дотримання зазначених принципів надає можливість створити такий кодифікований нормативно-правовий акт, який буде розрахований на тривалий час існування, зменшить кількість внесених у майбутньому, доповнень, змін та скасування. Це дозволить в найкоротші строки адаптувати національне законодавство до тих вимог, які поставлені перед Україною Європейським Союзом.

Список літератури: 1. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 944 с. – (Библиотека словарей). 2. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: Современное написание: В 4 т. Т. 3 П / В. И. Даль – М.: Издательство АСТ, Издательство Астрель, 2003. – 921 7 с., 1 портр. 1280 с. 3. Всемирная энциклопедия: Философия (главн. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов) – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2001. 1312 с. 4. Юридична енциклопедія: В 6 т. // Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редколегії) та ін. – К.: Укр. енцикл, 2001. – Т. 5. – 736 с. 5. Костеников М. В., Куракин А. В. Принципы кодификации административного права России // Право и политика. – 2001. – №6. – С. 4–9. 6. Корнев А. П. Кодификация советского административного права (Теоретические вопросы) / А. П. Корнев. – М.: Юрид. лит., 1970. 104 с. 7. Борщевський І. В. Теоретичні засади кодифікації законодавства // Держава і право. Юридичні і політичні науки. Вип. 37: 36. наук. праць – К.: Ін-т держави і права НАН України, 2007. – С. 31–36. 8. Ткаченко В. Д. Значення принципу законності при здійсненні кодифікації. Правова система України: теорія і практика. Тези доповідей і наукових повідомлень науково-практичної конференції (Київ, 7–8 жовтня 1993 р.). – К., 1993. – С. 72–74. 9. Черданцев А. Ф. Теория государства и права: Учебник для вузов. – М.: Юрайт, 1999. – 432 с. 10. Теория государства и права / Под ред. В. П. Малахова, В. Н. Казакова. – М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2002. – 576 с. 11. Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов. Под ред. В. М. Корельского и В. Д. Первалова – М.: ИНФРА М – НОРМА, 1997. – 570 с. 12. Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.:

Юристь, 2001. – 776 с. 13. Спасов Б. Закон и его толкование. – М.: Юрид. лит., 1986. – 247 с. 14. Рогач О. Я. Кодифікаційні акти в системі законодавства України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2003. – 19 с. 15. Фігель М. В. Поняття принципів правотворчості та основні підходи до їх класифікації // Києво-Могилянська академія. Наукові записки. Юридичні науки. – К.: Києво-Могилянської академія, 2006. – Т. 53. – С. 21–24. 16. Нерсесянц В. С. Общая теория права и государства. Учебник для юридических вузов и факультетов. – М.: НОРМА-ИНФРА. – М, 2001. – 581 с. 17. Федоров І. О. Кодифікація адміністративно-деліктного законодавства України: Монографія. – Запоріжжя: ВПО Запоріжжя, 2006. – 144 с. 18. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. – Х.: Еспада, 2006. – 776 с. 19. Бурчак Ф. Роль і значення кодифікації законодавства в розбудові правової системи України // Українське право. – 1994. – № 1. – 53 с.

Надійшла до редколегії 27.05.08

Ю. Ю. Басова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах розвитку України як правової, соціальної, демократичної держави дедалі більшого значення набуває законність як одна з основних передумов розвитку прогресивного суспільства. Корінні перетворення, що відбуваються в державі, вимагають покращення роботи органів внутрішніх справ узагалі та міліції громадської безпеки зокрема, підвищення культури та професійної грамотності співробітників, чіткого дотримання законності.

Загальнотеоретичним питанням забезпечення законності присвячено достатньо уваги в юридичній науці, але необхідно зауважити, що проблема гарантій законності залишається актуальною і в наш час. Це підтверджується великою кількістю наукових досліджень із проблем забезпечення законності як минулого століття, так і сучасності. Так, в XIX–XX ст. це питання досліджувалось у роботах відомих наукових діячів: Б. А. Бор'яна, Ф. І. Борковського, В. М. Гессена, В. М. Дурденевського, А. І. Єлістратова, М. М. Коркунова, В. О. Лебедева, І. В. Михайловського, І. Х. Озерова та ін. Забезпечення законності висвітлено в роботах відомих сучасних вчених: В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурки, Д. М. Бахраха, Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, І. П. Голосніченка, С. В. Ківалова та ін. Окремим питанням забезпечення законності в державі присвячували увагу багато вчених-адміністративістів, однак і на сьогодні актуальним залишається питання щодо окремих гарантій законності в діяльності державних органів та їх підрозділів. Саме тому метою даної статті є розгляд гарантій законності контрольно-наглядової діяльності міліції громадської безпеки. Таким чином, наукова новизна даної статті полягає в тому, що вперше в даному аспекті розглянуто гарантії законності контрольно-наглядової діяльності міліції громадської